

Perkáta épített öröksége

Fejér megye délkeleti részén fekvő patakmenti település, völgy két oldalán párhuzamosan futó két főutcával és mellékutcákkal. Központi része a dombon épült kastélyegyüttes és a templom környéke. Szalagtelkei fésűs, előkertes beépítésűek. • Határában a régészeti kutatások 6 Árpád-kori falut határoztak meg. A XIII. század utolsó harmadától a hantosszéki kun kapitányság szállásterülete volt. Nevének első említése 1417-ből ismert, Ketpolkárt – Kétperkáta – alakban, Perkátaként először 1527-ben bukkan fel. Szűz Mária-templomát 1417-ben építették. 1559-ben a török összeírásokban Kis- és Nagyperkáta szerepel. A XVII. század elején szerbek népesítették be. 1785-ben Perkáta faluban 260 házban, Kisperkáta pusztán 6 házban éltek családok. Kisperkáta 1864-ben különvált, amikor területéhez csatolták az uradalmi majorokat, kialakítva ezzel a puszta körül az uradalom gazdaságát. Az új község területéhez így 2005 fő lakos tartozott. Perkáta 1662-1774 között a győri jezsuitáké volt, majd a Győry család birtokolta, akik horvátokat és németeket telepítettek be. Plébániája 1721-ben szerveződött. A mai település Nagy- és Kisperkáta újraegyesülésével jött létre 1926-ban.

ENTZ – SISA 1998 (117.), VIRÁG 2005 (136.)

Kisboldogasszony plébániatemplom

Templom tér

Községközpontban szabadon álló, háromhajós, egyenes szentélyzáródású, nyugati homlokzati tornyos templom, a szentély felé kontyolt nyeregtetővel, északi oldalán csatlakozó mellékszentéllyel, felette kegyúri karzattal. A jezsuiták által 1720-ban épített, 1774-re leromlott állapotú templom helyén, a község költségén és a győri jezsuiták támogatásával épült 1757-ben. Szentélyét Győry Ferenc bővítette 1775-79-ben, és ugyanekkor Rieder János székesfehérvári építész tervei szerint tornyot is emeltetett. 1914-18-ban Győry Teréz Foerk Ernő tervei szerint mellékhajókkal bővítette. • Háromtengelyes főhomlokzata fölé órapárkányos barokk hagymasisakkal fedett középtorny emelkedik, amelyet kétfelől törpetornyos lezárású mellékhajók kísér. Hosszháza négyszakaszos, csehsüvegboltozattal fedett. Keskenyebb, félköríves záródású, csehsüvegboltozatos szentélyében kegyúri karzat található. A XVIII. század második felében készült barokk szószék mellvédjén a Magvető, illetve Jézus és a számai asszony domborművét helyezték el. A padok szintén a XVIII. század második felében készültek. Vörösmárvány copf keresztelőkútja XIX. századi munka. A XVIII. századból származik egy életnagyságú fa feszület és egy másfélszeres életnagyságú, festett fa Immaculata-szobor sugárkoszorúval.

A templom előtti feliratos talapzatra állított dór oszlop tetején egy 1843-ban faragott fehér mészkő Szentháromság-szobor áll, amelyet a községben dúló pestisjárvány emlékére állítottak.

BARDOLY – HARIS 2008 (85.), ENTZ – SISA 1998 (118.), TAK 2017 (13.)

Győry – Hunyady-kastély

Dózsa György utca 13-15.

Községközpontban, egykori parkja község felőli szélén, 3 U alakban szimmetrikusan elrendezett épületből – főépület és két, egymással szemben elhelyezkedő oldalépület – álló klasszicista együttes. 1820 körül épült korábbi épületrész felhasználásával. Az épületeket föld alatti folyosó köti össze. A perkátai uradalom hosszú ideig, egészen a rend feloszlatásáig a jezsuiták győri kollégiumának tulajdonában állt. A királynő már a következő évben, 1774-ben eladományozta az uradalmat, amelyet a szintén korábbi jezsuita birtok Tápéval együtt radványi báró Győry (IV.) Ferenc kapott meg. Erdemei elismeréseként 1785-ben grófi címet kapott. A mai kastély elődjének felépítését valószínűleg még a jezsuiták kezdték meg 1758 nyarán. A II. József korában készült katonai felmérés már újonnan készült

épületként említi. Ma látható formájában Győry (V.) Ferenc birtoklása idején építették ki. Angolkertje is valószínűleg ekkoriban készült el. Fia, László komoly szerepet játszott a község fejlesztésében: zárdát alapított az irgalmas nővérek részére, valamint leányiskolát és óvodát hozott létre, amelyek szintén az ő irányításuk alatt működtek. Mivel három lánya volt, 1882-es halálával a család férfiága kihalt. Legkisebb lánya, Teréz nem ment férjhez, ő lakta a kastélyt, és irányította a birtok ráeső részét. A község életének meghatározó alakjává vált. 1936-ban történt elhunytával a család is kihalt. A birtokokat eredetileg unokaöccsére, muraszombathi, széchyszigeti és szapári gróf Szapáry Lászlóra akarta hagyni, halála előtt azonban másik unokaöccsének fiát, kéthelyi gróf Hunyady Imrét nevezte meg örökösének, mivel ő maga a család hagyományaihoz híven Habsburg-hű legitimista volt, míg Szapáry kétségbe vonta a Habsburg-ház uralkodói jogait. A kastély és az uradalom tulajdonosa egészen 1945-ig gróf Hunyady Imre máltai lovag volt. Az épületben a II. világháború alatt károk keletkeztek, a tűzérési harcok során a déli vendégház teljesen kiégett. Először azt tervezték, hogy pedagóguslakásokat alakítanak ki a kastélyban, de később általános iskola költözött a falai közé. Az intézmény egy idő után kinőtte az épületet. 1972-ben itt kapott helyet a település könyvtára és művelődési központja. • Az épületegyüttes egy díszudvart fog közre. A kétszintes főépület középtengelyében átjáró, mindkét oldalán kis kiüléssű timpanonos középrizalit húzódik konzolokon nyugvó vasrácsos erkéllyel, amelyet az oroszlános Győry-címer díszít. A főhomlokzat földszinti, szegmensíves ablakait vasrács borítja, az emeletiek egyenes záródásúak, kivéve a rizalit félköríves nyílásait. A hátsó homlokzat építészeti megoldása egyedi megjelenést biztosít a kastélynak. A középrizaliton félköríves, fülkeszerű bemélyedés látható, alul egy félköríves záródású ajtóval, felül egy ugyanilyen záródású ablakkal. A homlokzat többi nyílása megegyezik a főhomlokzatéval. Az egytraktusos, oldalfolyosós oldalszárny XVIII. századi. Két utca felőli homlokzata a középrizalitok formavilágát idézi. Az épület körül 5,8 hektáros park terül el, néhány fakülönlegességgel. Műemlék.

BARDOLY – HARIS 2008 (84.), ENTZ – SISA 1998 (119.), TAK 2017 (14.), VIRÁG 2005 (136-138.)

Az irgalmas nővérek egykori zárdája

Bocskai István utca 2.

Utcasarkon szabadon álló, földszintes, nyeregtetős, cserépfedésű téglapépület, középrizalittal. Gróf Győry László 1878-ban 4, Paulai Szent Vincéről elnevezett irgalmas nővért telepített le a községben. A zárda épületében alakították ki a nővérek szállását, középrészében a kápolna kapott helyet, az ezt követő épületrész pedig az óvodának adott otthont. A nővérek ünnepélyes beiktatására augusztus 25-én került sor, amelyen az egyházi szertartást és az épület beszterelését Pauer János megyéspüspök végezte. Az óvoda 27-én, a leányiskola szeptember 9-én kezdte meg működését. 1902-ben jelentős átalakításra került sor. Győry Teréz grófnő a zárda főnöknőjének kérésére megnagyobbította a kápolnát, megszüntette a bentlakó növendékek nevelőintézetét, az így felszabadult helyiségekben pedig kórházat rendeztek be. A megnagyobbított kápolnát és kórházat Városey Gyula megyéspüspök szentelte fel.

ERDŐS – HATHÁZI 1996 (172-173.)

Gőzmalom

Kisbács utca 20.

Szabadon álló, négyszintes, alápincézett egykori gőzmalom épület. Az egykori Mária hengermalmot egy Tóth vezetéknevű illető építtette 1900-1905 között. • Vakolatkeretes ablakai szegmensívesek, könyöklőpárkányosak. Utca felőli homlokzatának nyílászárói 1-3-1 tagolásúak, a bejárat fölötti homlokzati rész négy szintjén 2-2 ablak látható, a temető felőli homlokzaton egyenes záródású ajtó

található, a ki- és berakodás számára, fölötte 2 szinten 2-2 ablak helyezkedik el. Két rövidebb homlokzatát lépcsős attikafal díszíti.

Volt uradalmi magtár és lóistálló

Dózsa György utca

Szabadon álló, négyszintes, csonkakontyolt nyeregtetős épület. Pontos építési ideje nem ismert, az 1700-as évek második felére datálható. Utca felőli, rövidebb homlokzatán szintenként 2-2 ablaknyílás, a két hosszabb homlokzaton 8-8 egyenes záródású, díztelen ablak található.

Felhasznált irodalom

BARDOLY – HARIS 2008	Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke. Fejér megye. Budapest, 2008, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
ENTZ – SISA 1998	Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)
ERDŐS – HATHÁZI 1996	Erdős Ferenc – Hatházi Gábor (szerk.): Perkáta története. Perkáta, 1996.
VIRÁG 2005	Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.